

Mieczysław Stolarczyk

"Polska droga do NATO. Listy, dokumenty, publikacje", Jan Nowak-Jeziorański, wybór i oprac. Dobrosława Platt, wstęp Jerzy Koźmiński, Wrocław 2006 : [recenzja]

Studia Politicae Universitatis Silesiensis 3, 310-312

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Nowak-Jeziorański: Polska droga do NATO
Listy, dokumenty, publikacje. Wybór i opracowanie
Dobrosława Platt. Wstęp Jerzy Koźmiński.
Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, Wrocław 2006, s. 704

Celem strategicznym realizowanym w polityce bezpieczeństwa Polski w latach dziewięćdziesiątych XX wieku było członkostwo w NATO. Polska dyplomacja po roku 1989 stopniowo przygotowywała grunt międzynarodowy do sformułowania tego celu. W ocenie ówczesnego ministra spraw zagranicznych Polski, Krzysztofa Skubiszewskiego, w latach 1989–1991 członkostwo Polski w NATO należało do sfery życzeń, nie zaś realnej polityki. Dopóki bowiem istniał ZSRR i rządził w nim Michaił Gorbaczow, państwa członkowskie NATO nawet nie rozpatrywały możliwości rozszerzenia NATO. Tak więc sprawa przystąpienia Polski i innych państw do NATO podlegała ewolucji. Do najważniejszych determinant, od których uzależniony był postęp na drodze Polski do członkostwa w NATO, należy zaliczyć: wolę kolejnych rządów III RP oraz zdecydowanej większości społeczeństwa polskiego do włączenia naszego kraju w euroatlantyczne struktury bezpieczeństwa; zmiany w środowisku międzynarodowym Polski, w tym przede wszystkim rozpad ZSRR w roku 1991; ewolucję postaw grup rządzących państw członkowskich NATO w kierunku dojrzewiania Sojuszu Północnoatlantyckiego jako całości do otwarcia się na nowych członków z Europy Środkowej.

Polska zgłosiła wyraźną wolę członkostwa w NATO w roku 1992. Od tej pory kolejne rządy III RP wykazywały się determinacją w dążeniu do osiągnięcia wyznaczonego celu. Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed dyplomacją polską było podejmowanie działań (m.in. przez dobór właściwych argumentów) skierowanych wobec zachodnioeuropejskich i amerykańskich elit politycznych oraz środowisk opiniotwórczych zmierzających do

stałego zwiększania ich poparcia dla pierwszego rozszerzenia NATO w okresie postzimnowojennym. Zasadniczą rolę w procesie rozszerzania NATO odgrywały Stany Zjednoczone jako przywódca Sojuszu Północnoatlantyckiego. Stąd też w polskich dążeniach do członkostwa w NATO główna uwaga skupiona była na pozyskaniu przychylności dla realizacji tego celu zarówno głównych decydentów polityki zagranicznej zarówno Stanów Zjednoczonych, jak i większości amerykańskich elit politycznych oraz intelektualnych. Jak podkreśla to Jerzy Koźmiński, były ambasador RP w Stanach Zjednoczonych, polska gra o NATO toczyła się w Ameryce równolegle na dwóch płaszczyznach – na jednej działali polscy politycy i dyplomaci, na drugiej zaś – Polonia, a jednocześnie związane z nią tak wybitne postaci, jak profesor Zbigniew Brzeziński oraz Jan Nowak-Jeziorański. Stopniowo angażowały się kolejne ośrodki i osoby, zwłaszcza utworzony w 1996 roku US Committee to Expand NATO. Jan Nowak-Jeziorański działał co najmniej w potrójnej roli: jako wpływowa osobistość z bardzo dobrymi kontaktami, jako jeden z liderów Polonii – autor lub współautor rozlicznych petycji, listów i kampanii, a także jako przedstawiciel Koalicji Europy Środkowej i Wschodniej, która obok Kongresu Polonii Amerykańskiej reprezentowała grupy etniczne związane z naszą częścią Europy. Zwieńczeniem tych wysiłków była ratyfikacja 30 kwietnia 1998 roku przez Senat USA rozszerzenia NATO o 3 kraje: Polskę, Czechy i Węgry większością głosów 80 „za” i 19 „przeciw”. W dniu 12 marca 1999 roku państwa te uzyskały członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Nakładem Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum ukazała się bardzo interesująca książka pt. *Jan Nowak-Jeziorański: Polska droga do NATO. Listy, dokumenty, publikacje*. Praca zawiera materiały zgromadzone przez Jana Nowaka-Jeziorańskiego w archiwum własnym. Celem publikacji jest pokazanie różnorodnych form działalności Jana Nowaka-Jeziorańskiego w sprawie włączenia Polski do NATO. Jak pisze Dobrosława Platt, która dokonała wyboru i opracowała publikowane w zbiorze materiały, każda z tych form była ważna dla osiągnięcia końcowego efektu: przekonywania nieprzekonanych, organizowania zwolenników przyjęcia Polski do NATO w taki sposób, aby stanowili znaczącą grupę nacisku, informowania zarówno Polaków w kraju, jak i Polaków w Stanach Zjednoczonych o problemach, ale i postępach w tej sprawie. Do najważniejszych działań podejmowanych przez Jana Nowaka-Jeziorańskiego na rzecz rozszerzenia NATO należy zaliczyć przede wszystkim wywieranie nieustannej presji na amerykańskie ośrodki i polityków, od których bezpośrednio lub pośrednio zależało rozszerzenie NATO (m.in. na administrację B. Clintona, Senat, media oraz środowiska i grupy interesów w USA).

Omawiana publikacja zawiera rozliczne dokumenty pokazujące rozmach, z jakim Jan Nowak-Jeziorański angażował się w latach 1993–1999 w proces poszerzenia NATO: projekty rezolucji, listy, polemiki prasowe, memoranda do decydentów polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych.

Materiały te uporządkowane zostały najpierw według kryterium chronologicznego (poszczególne lata), a następnie zostały zamieszczone według ich rodzaju, a więc: korespondencja, dokumenty, publikacje. W dziale *Korespondencja* znajdziemy listy pisane przez Jana Nowaka-Jeziorańskiego między innymi do: prezydenta W.J. Clintona, wiceprezydenta A. Gore'a, doradcy prezydenta ds. bezpieczeństwa narodowego A. Lake'a, sekretarz stanu M. Albright, doradcy prezydenta ds. bezpieczeństwa narodowego S. Bergera, senator B.A. Mikulski, senatora J. Bidena oraz prezesa Kongresu Polonii Amerykańskiej E.J. Moskala. W dziale *Dokumenty* zamieszczone zostały wystąpienia Jana Nowaka-Jeziorańskiego w czasie konferencji prasowych oraz uchwały i inne dokumenty Kongresu Polonii Amerykańskiej w sprawie rozszerzenia NATO. Z kolei w bardzo interesującym i najbardziej obszernym dziale *Publikacje* znalazły się artykuły autorstwa Jana Nowaka-Jeziorańskiego zamieszczone zarówno w prasie polonijnej i amerykańskiej, jak i w czasopiśmie wydawanych w Polsce („Wprost”, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”). Analiza tych artykułów ukazuje niezwykle rozbudowaną argumentację, którą posługiwał się Jan Nowak-Jeziorański w swoich zabiegach o przyjęcie Polski do NATO.

Lektura pracy w pełni potwierdza opinię Zbigniewa Brzezińskiego, że Jan Nowak-Jeziorański odegrał wielką rolę w mobilizowaniu Polonii amerykańskiej oraz w przekonywaniu opornych senatorów amerykańskich, że obecność Polski w Sojuszu leży w istotnym interesie samych USA.

Poza właściwym układem książki znalazła się korespondencja Jana Nowaka-Jeziorańskiego z Strobe'em Talbottem, zastępcą sekretarza stanu USA, który początkowo przeciwny był rozszerzeniu NATO, lecz z czasem zmienił zdanie w tej kwestii. Wszystkie teksty publikowane są w dwóch językach: polskim i angielskim. Pomieszczone w opracowaniu dokumenty stanowią ciekawy i ważny materiał informacyjny dla każdego interesującego się wpływem jednego z najwybitniejszych Polaków XX wieku na członkostwo Polski w NATO. Jednocześnie są one bardzo wartościowym materiałem badawczym zarówno dla politologów, jak i historyków dziejów najnowszych. Obok aktywności Jana Nowaka-Jeziorańskiego książka ukazuje dużą rolę Polonii amerykańskiej i organizacji polonijnych w Ameryce, które organizowały lobby wokół sprawy włączenia 3 nowych państw do NATO. Prezentowane w tomie materiały dokumentują szczególną akcję Polonii amerykańskiej, podczas której wszystkie jej kręgi zorganizowały się w tym celu, aby uczestniczyć w przedsięwzięciu włączenia Polski w struktury obronne Zachodu i doprowadzić tym samym do zakończenia jałtańsko-poczdamskiego podziału Europy.

Mieczysław Stolarczyk